

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת בהעלותך

א. מדרש רבה.
פרק יא' פסוק טז':

כא. אֲסָפָה לִי שְׂבָעִים אִישׁ - והיכן היו הראשונים? זה
שָׁאֵמַר הַכְּתוּב: (איוב לה, כד) 'יָרַע כְּבִירִים לֹא חָקַר וַיַּעֲמֵד אַחֲרֵים תַּחְתָּם'. עַד
שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם הָיוּ לָהֶם שְׂבָעִים זְקֵנִים, שְׁנָאֵמַר: (שמות ג, טז) 'לֵךְ וְאֶסַּפְתָּ אֶת זְקֵנֵי
יִשְׂרָאֵל, וְעִמָּהֶם יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם. וְכִשְׁעָלָה מֹשֶׁה לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה הָיוּ עִמּוֹ,
שְׁנָאֵמַר: (שם כד, ט) 'וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְנָאִיָּהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל/
(שם ס, יד) 'וְאֵל הַזְּקֵנִים אָמַר שָׁבוּ לָנוּ בְּזֵה'. יִכְפִּיֵן שְׁעָלָה מֹשֶׁה הַתְּנֶה עִם יִשְׂרָאֵל
שִׁירֵד לְאַרְבָּעִים יוֹם. בֵּינָן שִׁשָּׁה לִירֵד, שְׁנָאֵמַר: (שם לב, א) 'וַיֵּרָא הָעָם כִּי בִשַׁשׁ
מֹשֶׁה, וְאִין 'בִּשְׁשׁ' אֵלָא לְשׁוֹן שְׁהוּי, שְׁנָאֵמַר: (שופטים ה, כח) 'מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רַכְּבוֹ
לְבוֹא מִדּוּעַ אַחֲרוֹ פִּעְמֵי מַרְכָּבוֹתָיו, וְכִנְסוּ כָל יִשְׂרָאֵל אֶצֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרוּ לָהֶן:
מֹשֶׁה הַתְּנֶה עִמָּנוּ שִׁירֵד לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם, וְהָרִי שֶׁשָּׁעוֹת יוֹמֵר וְלֹא יֵרֵד, וְאִין
אֲנוּ יוֹדְעִין מָה הָיָה לוֹ - (שמות ס, ס) 'קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ
כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הִעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ'. בֵּינָן שִׁשְׁמַעוּ
כִּף אָמְרוּ לָהֶם: מָה אַתֶּם מְכַעֲסִין לָמִי שֶׁעָשָׂה לָכֶם כָּל אוֹתוֹן נְסִים וְהַנִּפְלְאוֹת?!
וְלֹא שָׁמְעוּ לָהֶם וְהִרְגוּם. וַיִּלְפִי שְׁעַמַּד חוֹר כְּנַגְדוֹ בְּדָבָרִים קָשִׁים עָמְדוּ עוֹד עָלָיו
וְהִרְגוּהוּ. וְכִנְסוּ כָל יִשְׂרָאֵל לְאַהֲרֹן בְּטַקְסִים גְּדוּלָה, שְׁנָאֵמַר: (שם ס, ט) 'וַיִּקְהַל
הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם' - מָה אַתָּה יוֹשֵׁב, קוּם! אָמַר ר' יִצְחָק: רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ צוֹנַחַת: (תהלים כו, ה) 'שְׁנֵאתִי קִהַל מְרַעִים'. 'קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים, וְאִם
לֹא - (שמות ס, ס) 'כִּי זֶה' - כְּזֶה אֲנוּ עוֹשִׂים לָךְ, כְּשֶׁשָּׁמְעוּנוּ עַל חוֹר וְהִרְגוּהוּ
כִּף אֲנוּ עוֹשִׂים לָךְ. בֵּינָן שֶׁרָאָה אַהֲרֹן מָה שֶׁעָשׂוּ לְזְקֵנִים וְלַחֹר גִּתְרָא מִהֵן,
שְׁנָאֵמַר: (שם ס, ה) 'וַיֵּרָא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ' - הֵבִין מִמֵּי שְׁנִיבוֹת לְפָנָיו. וּמִגִּינָן שֶׁהִרְגוּ
לְזְקֵנִים וְלַחֹר, שָׁכַן יִרְמִיָּה מוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל: (ירמיה כ, לד) 'גַּם בְּכַנְפֶיךָ נִמְצְאוּ
דָם וּנְפֹשׁוֹת אֲבִיוֹנִים גְּקִיִּים לֹא בִמְחַתְרַת מִצְאָתִים כִּי עַל כָּל אֵלֶּה'. מָהוּ 'עַל כָּל
אֵלֶּה' - בְּשִׁבִיל (שמות ס, ד) 'אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ'. מָה פָּרַע מֵהֶם - (שם ס, לה) 'וַיִּגַּף ה'
אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֹל'. אַחַר זֶמַן כְּשֶׁסָּלַח לָהֶם אָמַר לְמֹשֶׁה: 'אֶסָּפָה
לִי שְׂבָעִים אִישׁ' תַּחַת אוֹתָם שְׂבָעִים אִישׁ שֶׁהִרְגוּ עַל קִדְשֵׁי הַשֵּׁם. הוּא שְׁכָתוּב:
'יָרַע כְּבִירִים לֹא חָקַר וַיַּעֲמֵד אַחֲרֵים תַּחְתָּם'.

בהעלותך

אלות

1. לכאורה מה ככלל הקושי כסוק עליו מנסה המדרש לבנות את דבריו?
2. המדרש מנסה להסביר את אחת התוספות המכוצרות שקרו בעצ ישראל, מה מביאו לכך?
3. למה חשוב לו להדגיש כי הקניט וחור נהרלו לפני סניית העצ לאהרון?
4. האם יש ככך סנאוריה על אהרון?
5. מה עם כן צעה משה להכין מנהיאות חדשה?

* * *

ב. רבינו בחיי פרק יא' פסוק כח':

(כח) אדני משה כלאם. שימם בבית הכלא לפי שהיו אומרים: משה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ⁸². והרמב"ן ז"ל פירש זה ואמר⁸³ כי אמר יהושע כיון שלא יצאו אל האהלה ועושין עצמן מכלל הנאצלים, הנה הם כממרים בדבריו, ולכך תנם בבית הכלא. כי אולי רוח שקר בפיהם ורוח רעה מבעתתם, וצריך לשומם בבית הכלא כאיש משוגע*, ומשה בענותותו השיב: ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם, כי הש"י נתן עליהם רוח מבלתי אצילות הרוח שעליהם*, ומי יתן והיה זה בכל העם. ועוד הוסיף* בטעם, כלאם' לפי שבאו כנגד המנהג להתנבא במקום שהיה משה שם, כי מנהג היה בישראל שלא יתנבא אדם בעתידות במקום נביא גדול ממנו, אבל תולכים אחריו כתלמידיו והם בני הנביאים⁸⁴.

אלות

1. מה קדיוק קשה לו כאן ואינה סול קשיים הט?
2. מה היתה טענת יהושע ומה היה מצנהו fe משה?
3. טעם נוסף מוצא כרשננו בקשתו fe יהושע לכליאתם, מהו?
4. מה המושג "בני נביאים"?

* * *

ג. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק יא' פסוק כח': (ויהושעי) בן נון נער לא ימיש סתוך האהל (שטות לינ ייא) הורה כי נבואת משה בכל עת, לא יחרד בנאה ולא ילפת, ולא היה יהושע צריך להסתין עתות הפנאי כי נכון היה אליו להשפיעו בכל עת ולא היה צריך לצאת ולסור סלמורו, וויש לא ימיש לא⁴) ערי כתרטמו סתוך האהל:

אלות

1. מה מטריד את כרשננו כסוק לה?
2. מהי תשובתו לכך?

* * *

ד. המהר"ל מפראג עם פירוש הרב ז. זלצר.

פרק יא' פסוק כח': "ויאמר אדוני משה כלאם"

(במדבר י"א כ"ח)

רש"י: כלאם; הטל עליהם צרכי ציבור והם כלים מאליהם (סנהדרין ר').

עסקן צבור טרוד גם בשנתו (ולכן נבואה שהיא בלילה לא שורה עליו)

הנבואה איננה שורה על עסקני ציבור. מדוע? משום שהם טרודים בעסקנות צבורית ואין שכינה יכולה לשרות על אדם הטרוד כל כך. אך תמוה הרי הנבואה באה בעיקר בלילה בשעה שהאדם איננו טרוד אלא שוכב ונם על מיטתו? אומר המהר"ל: עסקן צבור כל כך טרוד ביום שגם בלילה בחלומותיו עולים וצצים הטרדות הללו ולכן לא יוכל לזכות כנבואה. וכך כותב המהר"ל בחידושי אגדות חלק ג':

מפני הטרוד שיש לו (לעסקן הציבור) מחמת טרדה אין השכינה שורה עליו כי עיקר הנבואה היא בחלום בעת השינה, בשעה שאין הנפש פונה לעסקים של עולם, והו שהו עוסק בצרכי צבור אינו פנוי כלל, (כי) אף בלילה בא החלום (המטריד לפי) מה שרגיל להתעסק בו (במשך היום) ולכך ממעטת (העסקנות) מן הנבואה. (חידושי אגדות ג' ט' הל"ז)

בהעלותך

אלות

1. לכאורה מה הקושי עליו פונה רש"י - עם"ה האמרא - את דבריו?
2. עם"י דיני תורה אין מאסר ככלל, מה עם כן המצב כאן ולמה?
3. המהר"ל נותן הסבר רציוני-מצוי - מהו?
4. האם זה אפשר או לאנאי לעוסקים בצורכי ציבור?

* * *

ה. חזקוני.

פרק יא' פסוקים כח', כט':

(כח) מבהיר, כבעוריו, לשון: בימי בחורותיך¹⁴⁸. ד"א מן המובהרין לשרת את משה כי אחרים היו עמו¹⁵⁰. איוני משה בלאם, בבית ואל יתנבאו במחנה, שהרי האחרים ניתן להם רשות ומתנבאים במקום הצנע, כדכתיב: ולקחת אותם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך¹⁵¹, והללו לא נטלו רשות ממך ומתנבאים חוץ לאהל מועד.

(כט) ומי יתן כל עם ה' נביאים, הן במחנה הן באתל מועד להקל מעלי. מי יתן ה' את רוחו עליהם, ולא מרוחי, שמה שאמר הקב"ה לתת מרוחי היינו על שבעים זקנים, אבל יותר אינן מתנבאין מרוחי אלא מרותו של הקב"ה, הלואי שיהיו כלם מתנבאים בענין זה.

אלות

1. נני הסברים ניתנים כאן ל"מהחורין" מה ההקדל פניהם?
2. לאיפה מין כליאה מתכוון יהושע לפי דעת פרשניו ולמה כך דוקא?
3. מהי תשובת משה להצעה זו?

* * *

ו. רבינו בחיי.

פרק יא' פסוקים כט', ל':

(כט) ומי יתן כל עם ה' נביאים. יתכן לומר כי רמז משה בכאן ימות המשיח, אמר: מי יתן ויגיע אותו עת שיהיו כל עם ה' נביאים שהוא ית' עתיד ליתן את רוחו עליהם, ובאותו זמן יבטל יצר הרע ולא תהיה שם קנאה כלל, וזהו שכתוב: בעת ההיא אשפוך את רוחי על כל בשר⁸⁷, וכתיב: ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים⁸⁸. ואע"פ שלא נתקיים בעולם הזה יתקיים לעתיד לבא בזמן השלמות, ומצאתי רמז לזה בספר תהלים בפסוק: מי יתן מציון ישועת ישראל⁸⁹, למה נכתב פסוק זה בספר תהלים שני פעמים אחד בספר ראשון ואחד בספר שני⁹⁰, אלא אחד אמר הרב* ואחד אמר התלמיד, הרב אמר: מי יתן והיה לבבם זה⁹¹, והתלמיד אמר: מי יתן כל עם ה' נביאים. בעולם הזה לא נתקיימו אלא דברי הרב אבל לעתיד לבא שניהם מתקיימים: דברי הרב, מנין, שנאמר: ונתתי לכם לב חדש⁹², דברי התלמיד, מנין, שנאמר: אשפוך את רוחי על כל בשר⁸⁷.

אלות

1. התוכל לעשר למה פרשניו דוחה את הצנין לימות המשיח?
2. איך הקנאה דוקא מכל המידות היא זאת שצורה פרשניו קובץ זאת לצתי? לפוא ומה היא שייכת לכאן?
3. מהו הרמז שפרשניו מביא מספר תהילים?
4. מה הרציון ככלל זה?

* * *